DERS KUTUSU
DERSKUTUSU.COM

ÇALIŞMA KÂĞIDI
8. Sınıf · Türkçe · 9. Hafta

Ad Soyad: _____
Sınıf / No: _____
Tarih: _____

Atatürk ve Eğitim, Öğretim, Öğretmen: Cümlenin Ögeleri Uygulamaları, Cümlede Vurgu, Ara Söz / Ara Cümle ve Yazım-Noktalama Kuralları (T.8.4.18)

«Atatürk ve Eğitim, Öğretim, Öğretmen» temalı metinlerdeki ana düşünceyi, amaç-sonuç ve neden-sonuç ilişkilerini çözümler. · Cümlenin temel ve yardımcı ögelerini (YÖN yöntemiyle), cümlede vurgunun yerini, ara sözleri ve cümle dışı unsurları doğru ayırt eder. · Bir işi işlem basamaklarına göre mantıksal sırayla yazar; ara sözlerin noktalaması ile belirli gün ve hafta adlarının yazım kurallarını uygular.

HATIRLAYALIM

- Cümlenin ögeleri bulunurken daima Y – Ö – N (Yüklem → Özne → Nesne → Tümleçler) sırası izlenir; isim ve sıfat tamlamaları, deyimler, ikilemeler, birleşik fiiller ve fiilimsi grupları kesinlikle bölünmez.
- Fiil cümlelerinde vurgu, yüklemden hemen önceki öge üzerindedir (yüklem baştaysa yüklemdedir); isim cümlelerinde ise vurgu daima yüklemin kendisindedir. «mı/mi» soru eki ve «de/da» bağlacı vurguyu kendinden önceki ögeye çeker.
- İki virgül (, … ,) veya iki kısa çizgi (- … -) arasında yazılarak kendinden önceki ögeyi açıklayan söz grubuna «ara söz» denir ve açıkladığı ögenin içinde yer alır.
- Cümlede hiçbir ögenin sorusuna cevap vermeyen hitaplar («Öğretmenler!», «Gençler!»), ünlemler, bağlaçlar («fakat, çünkü») ve hiçbir ögeyi açıklamayan ara cümleler «cümle dışı unsur (CDU)» kabul edilir.

1 EŞLEŞTİRME

Cümlenin ögeleri, vurgu ve ara söz konusuyla ilgili kavramları doğru açıklamalarla eşleştiriniz.

☐ 1. Kurallı fiil cümlesinde vurgu	**a)** Hitap, ünlem, bağlaç ve öge açıklamayan ara cümledir
☐ 2. İsim cümlesinde vurgu	**b)** Yüklemin kendi üzerinde yer alır
☐ 3. Bir ögeyi açıklayan ara söz	**c)** İki virgül veya iki kısa çizgi arasında gösterilir
☐ 4. Cümle dışı unsur (CDU)	**d)** Yüklemden hemen önce gelen ögenin üzerindedir

2 ÇOKTAN SEÇMELİ

Cümle çözümleme panosunda verilen «Başkomutan Mustafa Kemal, Temmuz 1921'de Ankara'da Maarif Kongresi'ni topladı.» cümlesinde VURGULANAN öge aşağıdakilerden hangisidir?

Ⓐ Özne (Başkomutan Mustafa Kemal)
Ⓑ Belirtili nesne (Maarif Kongresi'ni)
Ⓒ Yer tamlayıcısı (Ankara'da)
Ⓓ Zarf tamlayıcısı (Temmuz 1921'de)

3 BOŞLUK DOLDURMA

Cümlelerde boş bırakılan yerleri kutudaki uygun kavramlarla tamamlayınız.

ara söz | yüklem | bölünmez | Maarif | cümle dışı

1. Ögeler bulunurken sıfat tamlamaları, deyimler ve birleşik fiiller kesinlikle _____.
2. İki virgül veya iki kısa çizgi arasında kullanılarak bir ögeyi açıklayan söz grubuna _____ denir.
3. Atatürk, Kurtuluş Savaşı sürerken Temmuz 1921'de Ankara'da _____ Kongresi'ni toplamıştır.
4. Cümlede hiçbir ögeye dahil edilmeyen bağlaç, ünlem ve hitaplara _____ unsur adı verilir.

4 TABLOYU TAMAMLA

Analiz kartlarında verilen cümlelerdeki iki virgül veya iki kısa çizgi arasındaki ara ifadelerin hangi görevde (Öznenin açıklayıcısı, Nesnenin açıklayıcısı, Yer tamlayıcısının açıklayıcısı, Cümle dışı unsur) kullanıldığını tabloya yazınız. İlk satır örnektir.

İncelenen Cümle ve Ara İfade	Sorulan Soru	Ara İfadenin Görevi
1. Atatürk, Başöğretmenimiz, yeni okullar açtı.	Kim açtı?	Öznenin açıklayıcısı
2. Samsun'a, Karadeniz'in incisine, vapurla ulaştık.		
3. Nutuk'u, o eşsiz tarihî eseri, dikkatle okudum.		
4. O sabah - hiç unutmam - salon tamamen dolmuştu.		

5 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

Cümlenin ögeleri, cümlede vurgu ve yazım-noktalama kurallarıyla ilgili ifadelerden doğru olanlara D, yanlış olanlara Y kutusunu işaretleyiniz.

	D	Y
«Öğretmenler! Yeni nesil sizin eseriniz olacaktır.» cümlesinin başındaki «Öğretmenler!» sözcüğü hitap olduğu için cümle dışı unsurdur.	☐	☐
Ara sözlerin başında virgül (,), sonunda ise kısa çizgi (-) kullanılması noktalama kurallarına uygundur.	☐	☐
«Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.» cümlesinin yüklemi isim soylu olduğu için vurgu «ilimdir» yükleminin üzerindedir.	☐	☐
Belirli gün ve hafta adları olan «24 Kasım öğretmenler günü» ifadesinde «öğretmenler günü» küçük harflerle yazılır.	☐	☐
İçinde «mı / mi» soru eki bulunan cümlelerde soru, bu ekten hemen önceki ögeyi buldurmaya yöneliktir.	☐	☐

derskutusu.com · © Ders Kutusu · Tüm hakları saklıdır.

6 ÇOKTAN SEÇMELİ

Dört soru kartında yer alan cümlelerden hangisinde soru, YER TAMLAYICISINI (dolaylı tümleci) buldurmaya yöneliktir?

(A) 1. Kart: Bu anlamlı şiiri törende Defne mi okudu?

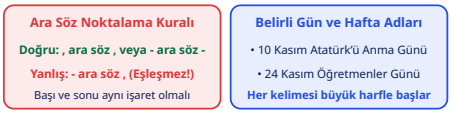
(B) 2. Kart: Öğrenciler okul kütüphanesinde mi toplandılar?

(C) 3. Kart: Atatürk Harf İnkılabı'nı ne zaman ilan etti?

(D) 4. Kart: Cumhuriyet öğretmenleri yeni nesle neyi öğretti?

7 ÇOKTAN SEÇMELİ

Yazım ve noktalama denetim panosundaki dört cümleden hangisinde büyük harflerin kullanımı veya ara sözün noktalamasıyla ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?

(A) Erzurum'dan - Doğu Anadolu'nun kalesinden, dün sabah ayrıldık.

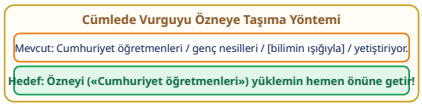
(B) Okulumuzda 10 Kasım Atatürk'ü Anma Günü törenle gerçekleştirildi.

(C) Yazarımız, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Millî Mücadele'yi anlatmıştır.

(D) Öğrencilerimiz 24 Kasım Öğretmenler Günü için pano hazırladılar.

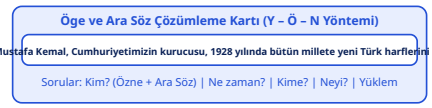
8 KISA CEVAP

Vurgu taşıma kartında verilen «Cumhuriyet öğretmenleri / genç nesilleri / bilimin ışığıyla / yetiştiriyor.» cümlesinde vurguyu «Cumhuriyet öğretmenleri» öznesinin üzerine taşımak için cümleyi yeniden dizerek yazınız.

9 AÇIK UÇLU · DÜŞÜN

Öge çözümleme kartında verilen «Gazi Mustafa Kemal, Cumhuriyetimizin kurucusu, 1928 yılında bütün millete yeni Türk harflerini öğretti.» cümlesini ögelerine ayırarak ara sözün hangi ögeyi açıkladığını yazınız.

10 SIRALAMA

Okulda «10 Kasım Atatürk'ü Anma Haftası» kapsamında bir kitap sergisi hazırlama sürecini işlem basamaklarına ve sıralama ifadelerine göre 1'den 4'e kadar sıralayınız.

☐ İlk olarak öğretmenlerimizle birlikte sergide yer alacak Millî Mücadele ve Atatürk konulu kitapların listesini belirledik.

☐ Son olarak sergiyi tüm öğrenci ve öğretmenlerin ziyaretine açarak eserler hakkında bilgi sunduk.

☐ Ardından sergi salonundaki masaları düzenleyip her bölümün üzerine açıklayıcı tanıtım kartlarını yerleştirdik.

☐ İkinci adımda okul kütüphanesindeki ve sınıflardaki seçilen eserleri bir araya getirerek konularına göre tasnif ettik.

11 ÇOKTAN SEÇMELİ · DÜŞÜN

«Atatürk ve Eğitim» metin kartında yer alan dört numaralı cümle incelendiğinde, anlam ve öge özellikleriyle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

(A) I. cümlede Maarif Kongresi'nin toplanma hedefi belirtilerek amaç-sonuç ilişkisi kurulmuştur.

(B) II. cümlede cephedeki savaş şartları gerekçe gösterilerek neden-sonuç ilişkisi kurulmuştur.

(C) III. cümlenin öge dizilimi «Özne / Yer Tamlayıcısı / Belirtili Nesne / Yüklem» şeklindedir.

(D) IV. cümlenin başındaki «Gençler!» ifadesi cümlenin temel ögesi olan gerçek öznedir.

12 ŞİFRELİ KELİME

İpuçlarındaki dil bilgisi ve tema kavramlarını kutulara yazınız. Numaralı harflerle cümlede bir ögeyi öne çıkarmaya verilen adı bulunuz.

Ara sözlerin başında ve sonunda çift olarak kullanılan noktalama işareti ☐☐☐☐☐☐

Yüklemi cümlenin sonunda yer alan cümle dizilimi ☐☐☐☐☐☐☐

Atatürk'ün Temmuz 1921'de Ankara'da topladığı eğitim kurultayı: ... Kongresi ☐☐☐☐☐☐

Yüklem, özne, nesne ve tümleçlerin her birine verilen ad ☐☐☐

Bir cümlede yargı bildiren sözcüğe sorulan sorularla bulunan cevap ☐☐☐☐☐

Turuncu kutulardaki harfler yukarıdan aşağıya:

_____